

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра теорії культури і філософії науки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан
філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалавр)
галузь знань 09 Біологія, 01 Освіта/ Педагогіка
(шифр і назва)
спеціальність 091 Біологія, 014 Середня освіта
(шифр і назва)
освітньо-професійна програма Біологія, Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)
(шифр і назва)
вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет біологічний

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету

Протокол № 6 від 16 червня 2023 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: канд. філософ. наук, доцент кафедри теорії культури і філософії науки Тагліна Ю. С.

Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського факультету

Протокол № 11 від 14 червня 2023 р.

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

_____ Дмитрій ПЕТРЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньої програми Біологія
назва освітньої програми

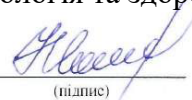
Гарант освітньої програми Біологія

 Дмитро ШАБАНОВ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої програми Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

назва освітньої програми

Гарант освітньої програми Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

 Наталія САМОЙЛОВА
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією біологічного факультету

Протокол від “21” червня 2023 року № 11

Голова методичної комісії біологічного факультету

 Ольга ТАГЛІНА
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Філософія**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань 09 Біологія, 01 Освіта / Педагогіка

для спеціальностей – 091 – Біологія, 014.05 – Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)

освітньо-професійні програми: «Біологія», «Середня освіта (Біологія та здоров'я людини)»

факультету **Біологічний**

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни полягає в ознайомленні студентів із найважливішими аспектами, поняттями, концепціями філософії. наданні студентам знання щодо основних досягнень світової філософської думки та їхнього практичного застосування у науковій діяльності. На принципах критичного мислення розвинути здатність розпізнавати і аналізувати проблеми, застосовувати обґрунтовані методи вирішення проблем, приймати обґрунтовані рішення. Навчити формулювати етичні та соціальні проблеми, сформувати здатність застосовувати етичні стандарти досліджень і професійної діяльності.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- представити у стислому викладі проблематику історії філософії;
 - розкрити основні концептуальні схеми філософських вчень;
 - сформувати уявлення про основні концепції і поняття філософії, а також про ключові етапи розвитку філософії, їх домінуючі ідеї та тенденції;
 - сформувати вільне володіння студентами філософськими термінами та поняттями.
 - розвиток критичного мислення, логіки, ерудиції і філософської культури студентів, формування їх світогляду;
 - вільне володіння базовою філософською проблематикою;
 - навчити формулювати етичні та соціальні проблеми, сформувати здатність застосовувати етичні стандарти досліджень і професійної діяльності;
 - розкрити сутність основних філософських проблем та питань;
 - аналіз основних фактів розвитку філософської думки; основ логіки;

- орієнтування в основних концепціях та положеннях філософії науки, методології науки та логіки.

Програмні компетентності

Загальні компетентності:

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК05. Здатність спілкуватися державною мовою як усно так і письмово.

ЗК08. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

Фахові компетентності спеціальності:

СК05. Здатність до критичного осмислення новітніх розробок у галузі біології і професійній діяльності.

СК 11. Здатність формулювати етичні та соціальні проблеми, та здатність застосовувати етичні стандарти досліджень і професійної діяльності (академічна доброчесність).

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й (-ий)	4-й
Лекції	
30 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
15 год.	год.
Лабораторні заняття	
0 год.	год.
Самостійна робота	
45 год.	80 год.
Індивідуальні завдання (0 год.)	
Разом 90 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

- вільне володіння філософсько-категоріальним апаратом, базовою філософською проблематикою;
- знання основних філософських концепцій та напрямків;
- знання суті основних проблем та питань філософії науки;
- здатність до критичного мислення, аналізу проблем, застосування обґрунтованих методів вирішення проблем та прийняття обґрунтованих рішень;
- здатність формулювати етичні та соціальні проблеми, розуміння етичних стандартів наукових досліджень і професійної діяльності;
- вміння читати і аналізувати філософську літературу;
- вміння аналізувати основні факти розвитку філософської думки;
- здатність орієнтуватися в основних концепціях та положеннях філософії та логіки.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Вступна лекція. Загальні філософські поняття.

Що таке філософія. Основні філософські питання. Функції філософії. Історичний розвиток філософської думки. Світогляд та його різновиди. Міф, релігія, наука, мистецтво та філософія. Філософські поняття. Головні філософські напрямки. Проблема філософського методу. Діалектика та її закони. Елементи теорії пізнання. Істина та її критерії Чуттєве та раціональне у пізнанні.

Тема 2. Антична філософія.

Досократики. Натурфілософія. Мілетська школа. Піфагор та піфагорійці. Геракліт та елєати. Апорії Зенона. Стародавні атомісти. Анаксогор та Емпедокл. Софістика та софісти.

Класичний період. Основні положення філософської системи Сократа. Діалог. Іронія та майєвтика. Етичне вчення. Філософія Платона. Теорія ейдосів. Концепція душі та ідеальної держави. Раціоналізм Платона. Аристотель. Матерія та форма. Вчення щодо причин розвитку. Логіка і методологія Аристотеля.

Філософія еллінського та римського періодів. Основні філософські школи. Стоїцизм: представники та їх філософські думки. Епікурейці. "Сад Епікура". Атомісти. Неоплатонізм та аристотелізм. Характерні риси античної філософії.

Тема 3. Філософія Середньовіччя.

Розвиток філософської думки за доби середньовіччя. Гностицизм, маніхейство, апологетика. Становлення патристики. Співвідношення філософії та теології. Філософія А. Августина. Схоластики та схоласти. Ф. Аквінський. Значення спору щодо універсалій.

Тема 4. Філософія доби Відродження.

Розвиток філософської думки. Періодизація та загальна характеристика філософії. Неоплатонізм (Н. Кузанський, Дж. Мірандола та інші). Аристотелізм. Пантеїзм Дж. Бруно. Соціальні погляди. Становлення нової картини світу. Антропоцентризм.

Тема 5. Філософські пошуки в добу Реформації.

Реформація і криза ортодоксально-католицької ідеології. Мартін Лютер проти містики католицизму. Нове розуміння віри як життєвої опори і надії. Несумісність віри і розуму, специфіка їх завдань. Природа людини і судяча свідомість особистості. Мирська аскеза протестантизму і основи трудової етики.

Тема 6. Філософія Нового часу. Індуктивний метод. Раціоналізм Нового часу. Сенсуалізм, ідеалізм та агностицизм Нового часу.

Філософія Ф. Бекона. Методологія. Індукція проти дедукції. Раціоналізм Р. Декарта. Пошуки раціонально порядку у всьому. Дуалізм Р. Декарта. Пантеїзм Б.Спінози. Монадологія Г. Лейбніца. Філософські погляди Дж. Локка. Погляди Т. Гоббса. Соціальна теорія. Механістична методологія та філософія. Розвиток природничих наук. Суб'єктивний ідеалізм Дж. Берклі. Філософські погляди Д. Юма: агностицизм та вчення щодо причинності. Г. Галілей та І. Ньютон як засновники нового світогляду. Що таке наука? Загальна характеристика філософії Нового часу та її вплив на сучасні філософські течії.

Тема 7. Філософська думка доби Просвітництва. Німецька класична філософія.

Критичний раціоналізм І. Канта. Априорні та апостеріорні форми знання. Моральний імператив та його значення. Вплив філософських поглядів І. Канта на подальший розвиток філософської думки. Неокантіанство. Філософські погляди І. Фіхте та Ф. Шеллінга. Діалектика та об'єктивний ідеалізм Г. Гегеля. Філософія природи, історії та Духа. Схема гегелівської енциклопедії наук. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.

Тема 8. Некласична філософія.

«Філософія життя» та фрейдизм. Екзистенціальна філософія. Інтуїтивізм А. Бергсона. Філософські погляди А. Шопенгауера та Ф. Ніцше. Теорія психоаналізу З. Фрейда. Символізм і архетипи у вченні К. Юнга. Неофрейдизм. Причини виникнення екзистенціалізму та його представники. Екзистенціалізм та гуманізм.

Позитивізм. Позитивізм та його різновиди. Прагматизм та інструменталізм. Становлення неопозитивізму. Постпозитивізм. Критична філософія К. Поп пера. Філософські погляди Т. Куна, П. Фейєрабенда, С. Туліна та І. Лакатоша. Філософія науки.

Тема 9. Філософія ХХ- ХХІ ст.

Феноменологія, герменевтика та структуралізм. Філософія постмодерну. Феноменологія. Феноменологічна редукція. Герменевтика та структуралізм. Філософія постмодерну.

Філософські питання науки. Філософія біології. Проблеми розвитку і методологія біології як частини науки. Філософський аналіз розвитку біологічного знання і еволюції фундаментальних понять біології. Філософські проблеми взаємозв'язку біології і фізики. Філософські проблеми взаємозв'язку хімії і біології. Питання біоетики. Загальні підсумки курсу та огляд історії розвитку філософської думки.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
л		п	інд	с/р	
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Вступна лекція. Загальні філософські поняття.	6	2	2		2
Тема 2. Антична філософія. Досократики. Класичний період. Філософія еллінського та римського періодів.	20	5	3		12
Тема 3. Філософія Середньовіччя.	5	2	1		2
Тема 4. Філософія доби Відродження.	7	4	1		2
Тема 5. Філософські пошуки в добу Реформації.	5	2	1		2
Тема 6. Філософія Нового часу. Індуктивний метод. Раціоналізм Нового часу. Сенсуалізм, ідеалізм та агностицизм Нового часу.	8	4	2		2
Тема 7. Філософська думка доби Просвітництва. Німецька класична філософія.	15	4	1		10
Тема 8. Некласична філософія. «Філософія життя» та фрейдизм. Екзистенціальна філософія. Інтуїтивізм А. Бергсона. Позитивізм.	8	4	2		2
Тема 9. Філософія ХХ-ХХІ ст. Феноменологія, герменевтика та структуралізм. Філософія постмодерну. Філософські питання науки.	16	4	2		10
Разом	90	30	15		45

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Заочна форма				
	Усього	у тому числі			
л		п	інд	с/р	
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Вступна лекція. Загальні філософські поняття.	6	1			5
Тема 2. Антична філософія. Досократики. Класичний період. Філософія еллінського та римського періодів.	12	2			10
Тема 3. Філософія Середньовіччя.	6	1			5
Тема 4. Філософія доби Відродження.	11	1			10
Тема 5. Філософські пошуки в добу Реформації.	11	1			10
Тема 6. Філософія Нового часу. Індуктивний метод. Раціоналізм Нового часу. Сенсуалізм, ідеалізм та агностицизм Нового часу.	11	1			10
Тема 7. Філософська думка доби Просвітництва. Німецька класична філософія.	11	1			10
Тема 8. Некласична філософія. «Філософія життя» та фрейдизм. Екзистенціальна філософія. Інтуїтивізм А. Бергсона. Позитивізм.	11	1			10

Тема 9. Філософія ХХ-ХХІ ст. Феноменологія, герменевтика та структуралізм. Філософія постмодерну. Філософські питання науки.	11	1			10
Разом	90	10			80

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денна форма)
1.	Тема 1. Загальні філософські поняття.	2
2.	Тема 2. Антична філософія. Досократики. Класичний період. Філософія еллінського та римського періодів.	3
3.	Тема 3. Філософія Середньовіччя.	1
4.	Тема 4. Філософія доби Відродження.	1
5.	Тема 5. Філософські пошуки в добу Реформації.	1
6.	Тема 6. Філософія Нового часу. Індуктивний метод. Раціоналізм Нового часу. Сенсуалізм, ідеалізм та агностицизм Нового часу.	2
7.	Тема 7. Філософська думка доби Просвітництва. Німецька класична філософія.	1
8.	Тема 8. Некласична філософія. «Філософія життя» та фрейдизм. Екзистенціальна філософія. Інтуїтивізм А. Бергсона. Позитивізм.	2
9.	Тема 9. Філософія ХХ-ХХІ ст. Феноменологія, герменевтика та структуралізм. Філософія постмодерну. Філософські питання науки.	2
	Разом	15

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Завдання	Кількість годин (денна форма)	Кількість годин (заочна форма)
1	Як Ви розумієте предмет та функцію філософського знання? Розглянути взаємодію філософії з мораллю та етикою. В чому полягає вплив філософського світогляду на біологію?	2	5
2	Взаємодія міфу та філософії. Вплив софістики на сучасній стиль мислення. В чому полягає значення «софізмів»?	12	10
3	Чому не можливо реалізувати на практиці концепцію «ідеального суспільства»? Соціальний утопізм.	2	5
4	Становлення філософії скептицизму. Скептицизм та розвиток наукового знання. Значення праці Тита Лукреція Кара «Про природу речей» на природничі науки.	2	10
5	Схоластика та розвиток логіки.	2	10
6	Метод індукції та формування наукової картини світу. Основні риси науки Нового часу.	2	10

7	Вплив філософських поглядів І. Канта на розвиток сучасного світогляду. Відносність простору та часу.	10	10
8	Критика теорії психоаналізу. Порівняння філософських поглядів Ясперса, Камю та Сартра	2	10
9	У. Джеймс: філософ і психолог. Філософія науки: основні питання та напрямки їх вирішення. Наука сама собі філософія? Місце творчості та інтуїції у процесі пізнання. Пізнання та цілісність Філософія біології. Проблеми розвитку і методологія біології як частини науки.	10	10
	Разом	45	80

5.1 Індивідуальне завдання.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з курсу «Філософія» не передбачається

6. Методи контролю.

Поточний контроль (за результатами семінарських занять), контрольна робота, підсумковий контроль іспит.

7. Схема нарахування балів.

Поточний контроль, самостійна робота									Іспит	Разом		
Відвідування	Поточний контроль (за результатами семінарських занять)										Індивідуальне завдання	За семестр
Л	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	-	60	40	100
8	5	7	5	5	7	8	7	8				

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	Чотирирівнева шкала оцінювання	Дворівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

8. Рекомендована література

1. Андрущенко В. Сучасна соціальна філософія : курс лекцій / В.П. Андрущенко, М.І. Михальченко. – Київ : Генеза, 1996. – 368 с.

2. Афанасенко В. Філософія: Підруч. для вищої школи / Василь Григорович Кремень (заг.ред.), Микола Іванович Горлач (заг.ред.). — 3.вид., перероб. та доп. — Х. : Прапор, 2004. — 735с.
3. Баумейстер А. Біля джерел мислення і буття : вибрані філософські етюди / Андрій Баумейстер. — Київ : Дух і літера, 2012. — 473 с.
4. Баумейстер А. Буття і благо : монографія / Андрій Баумейстер. — Вінниця : Т.П. Барановська, 2014. 417 с.
5. Бурдьє П. Практичний глузд / П'єр Бурдьє ; переклад з французької Оксани Йосипенко, Сергія Йосипенка, Андрія Дондюка; за ред. Сергія Йосипенка. — Київ :Український центр духовної культури, 2003. — 528 с.
6. Буслинський В. Філософія: Навч. посібник для студ. і аспірантів вищ. навч. закладів / В. А. Буслинський; Київський славістичний ун-т / (ред.). — К., 2002. — 315с.
7. Воронкова В. Філософія : Навчальний посібник / В. Воронкова. -Київ: ВД "Професіонал, 2004. -460 с.
8. Герасимчук А.А. Філософія / А.А. Герасимчук. — К.:Друкарська майстерня, 1999. — 187 с.
9. Гільдебранд Д. Що таке філософія? — Львів : Колесо, 2008. — 244 с.
10. Горак Г.І. Філософія / Г.І.Горак. — К.:Вілбор, 1998. — 272 с.
11. Горський В. Історія української філософії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.С. Горський, К.В. Кислюк. — К. : Либідь, 2004. — 485 с.
12. Грані людського буття : позитивні та негативні виміри антропокультурного : монографія / Є.І. Андрос та ін. — Київ : Наукова думка, 2010. — 349 с.
13. Губар О. М. Філософія: інтерактивний курс лекцій: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007 — 416 с.
14. Гудінг Д. Світогляд : для чого ми живемо і яке наше місце у світі / Д. Гудінг, Дж. Леннокс ; груповий пер. з рос. зі звіркою з англ. оригіналом під заг. ред. М. А. Жукалюка. К. : Укр. Біблійне Тов-во, 2003. — 416 с.
15. Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія. Вступ до феноменологічної філософії // Філософська думка. — 2002. - № 3. — С. 134-149.
16. Данильян О., Тараненко В. Основи філософії: Навчальний посібник. - Харків: Право, 2003. - 352 с.
17. Довгань А. Філософія : лекційний курс для аспірантів технічних спеціальностей : (конспективний виклад) / А.О. Довгань. — Тернопіль : Видавництво ТНТУ імені Івана Пулюя, 2015. — 316 с.
18. Запороженко О.В. Навчальний посібник з філософії з завданнями та тестами. — Ізмаїл:РВ ІДГУ, 2019. — 256 с.

- 19.Іванова К. Філософія : кредитно-модульний курс: підручн. для студентів вищих навч. закладів / К.А. Іванова ... [та ін.]; за заг. ред. К.А. Іванової. – Х. : НФаУ : Золоті сторінки, 2014. – 472 с.
- 20.Ільїн В.В., Кулагін Ю.І. Філософія. Підручник./В.В. Ільїн, Ю.І. Кулагін.- Київ: "Альтерпрес", 2002.- 342 с.
- 21.Ільїн В.Філософія : Підручник. В 2-х ч./ В. В. Ільїн. - К. : Альтерпрес, 2002. - Ч.1 : Історія розвитку філософської думки/ Авт.передм. А.А. Мазарак, 2002. -463 с.
- 22.Кавалеров А. Цінність у соціокультурній трансформації / А.А. Кавалеров. – Одеса : Астропринт, 2001. – 220 с.
- 23.Кант І. Критика чистого розуму / Іммануїл Кант. ; пер. з нім. та примітки Ігоря Бурковського. – К. : Юніверс, 2000. – 500с.
- 24.Карась А. Міфотворчість як соціокультурна проблема розуміння і раціональності //Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Філософія, політологія. – 2001. Вип. 33. – С. 25-38.
- 25.Козьмук Я., Задубрівська О. Філософія: навч. посіб. / Я. Козьмук, О. Задубрівська. - Чернівці : Рута, 2012. - 139 с.
- 26.Кримський С. Запити філософських смислів / Сергій Борисович Кримський. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
- 27.Кримський С. Під сигнатурою Софії / Сергій Кримський. – К. : Вид. дім «КиєвоМогилянська академія», 2008. – 367 с.
- 28.Кулик О.В. Філософія : Навчальний посібник для вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації/ О.В. Кулик. - Дніпропетровськ: Монолит, 2013. - 692 с.
- 29.Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук / Олександр Кульчицький ; матеріали упорядкував і здійснив наукову редакцію Анатолій Карась. – Мюнхен ; Львів : Український вільний університет, 1995. – 164 с.
- 30.Кунцман П. Філософія : пер. з англ. / Петер Кунцман, Франц- Петер Буркард, Франц Відман ; 10-те вид., актуалізоване. – К. : Знання- Прес, 2002.- 270 с.
- 31.Лаппо В. Філософія : навчально-методичний посібник / Віолетта Валеріївна Лаппо. – Івано-Франківськ, 2013. – 242 с.
- 32.Людина в сучасному світі : колективна монографія : в трьох книгах / за загальною редакцією В.П. Мельника. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – 3 кн.
- 33.Мірчук І. Філософські студії / за ред. М. Шафовала, Р. Яремка. – Мюнхен, 2006. – 582 с.
- 34.Нідельман Я. Серце філософії / пер. з англ. Олега Кіндія. – Львів : Літопис, 2000. – 286 с.
- 35.Онофрійчук О. Філософія : навчально-методичний посібник / О.А. Онофрійчук. – Херсон, 2014. – 222 с.

- 36.Онтологія людини : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Лях та ін. ; за редакцією В.В. Ляха, Л.І. Мозгового. – Слов'янськ, 2004. – 229 с.
- 37.Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. – С. 15-139. // Ортега-і-Гассет Х. Вибрані твори. Пер. З ісп. Вольфрама Бурггардта. – Київ : Основи, 1994. – 420 с.
- 38.Основи соціальної філософії : навчальний посібник / В.І. Воловик та ін.; під заг. ред. В.І. Воловика. – Запоріжжя: Просвіта, 2012. – 319 с.
- 39.Основи філософських знань. Підручник/ За ред. В.А.Буслинського. – Львів: Новий світ, 2013.- 352 с.
- 40.Пазенюк В. С. Філософія : навч. посібник / В. С. Пазенюк. – К. : Академвидав, 2008.-280 с.
- 41.Петрушенко В. Філософія: вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії : навчальний посібник / Віктор Петрушенко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 594 с.
- 42.Петрушенко В.Л. Філософія / В.Л.Петрушенко. – К.:Каравела, 2001. – 448 с.
- 43.Петрушенко В.Л. Філософія : Курс лекцій : Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти I-IV рівнів акредитації. – Львів : «Новий світ», 2011. – 504 с.
- 44.Петрушенко, В. П. Основи філософських знань[Текст] : В. П. Петрушенко. – К. : Каравела, Львів : Новий світ-2000, 2001 – 448 с.
- 45.Повар А. Філософія : навчально-методичний посібник / А.М. Повар, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський, 2015. – 163 с.
- 46.Подольська Є. А. Філософія. Підручник. – К.: Фірма «Інкос», Центр навчальної літератури, 2006. – 704 с.
- 47.Попович М. Бути людиною / Мирослав Попович. – Київ : Видавничий дім «КиєвоМогилянська академія», 2013. – 223 с.
- 48.Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги / Карл Поппер; пер. з англ. Олександр Коваленко, Олександр Буценко. – Київ : Основи,1994. – 2т.
- 49.Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія. Підручник. – К.: Академвидав, 2007.
- 50.Рьод В. Шлях філософії : ХІХ-ХХ століття : посібник / Вольфганг Рьод ; переклад з німецької М.Д. Култаєвої, В.І. Кебуладзе, В.М. Терлецького. – Київ : Дух і літера, 2010. – 366 с.
- 51.Рьод В. Шлях філософії : з ХVІІ по ХІХ століття : посібник / Вольфганг Рьод ; пер. З нім. В.М. Терлецького, О.І. Ведрова. – Київ : Дух і літера, 2009. – 386 с.
- 52.Саух П.Ю. Філософія / П.Ю. Сарух. – К.:ЦУЛ, 2003. – 256 с.
- 53.Сілаєва Т.О. Філософія / Т.О. Сілаєва. – Тернопіль, Астон, 2003. – 216 с.

- 54.Сковорода Г. Розмова про істинне щастя / Г.С. Сковорода ; пер. укр. мовою, примітки В.О. Шевчука. – Харків : Прапор, 2002. – 270 с.
- 55.Скринник М. Філософія: навчальний посібник / Михайло Скринник, Лілія Фльорко, Микола Фльорко. – Львів : Ліга-Прес, 2015. – 477 с.
- 56.Сморж Л. Філософія : Навчальний посібник/ Л. Сморж. -К.: Кондор, 2004. -414 с.
- 57.Тейлор Ч. Етика автентичності / Чарльз Тейлор ; пер. з англ. і заг. ред. Андрій Васильченко. – Київ : Дух і літера, 2013. – 125 с.
- 58.Тімченко О. Філософія : навчальний посібник для студентів усіх напрямів підготовки/ О.П. Тімченко та ін. ; за заг. ред. О.П. Тімченка. – Львів: Растр-7, 2015. – 359 с.
- 59.Філософія : Курс лекцій. Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти/ В. Петрушенко,. - К.: Каравела; Львів: Новий Світ-2000, 2001. -444 с.
- 60.Філософія : Навчальний посібник / За ред.. І.Ф. Надольного – К: Вікар, 2008. – 457 с.
- 61.Філософія. Підручник / За загальною редакцією Горлача М. І., Кременя В. Г., Рибалка В. К. – Харків: Консум, 2000. — 672 с.
- 62.Філософія: навч. посіб. для аспірантів і здобувачів / за наук. ред. А. В. Арістової і С. В. Синякова. - К. : НТУ, 2013. - 245 с.
- 63.Філософія: підручник / О.П. Сидоренко, С.С. Корлюк, М.С. Філяпіп та ін.; за ред. О.П. Сидоренка. – К.: Знання, 2010. — 414 с.
- 64.Філософія: Підручник для студентів вищих закладів освіти/ І. Бичко, І. Бойченко, В. Табачковський та ін.. -2-е вид., стереотип. -К.: Либідь, 2002. -405 с.
- 65.Франк С. Філософія і релігія // Рижак Л. Хрестоматія : Філософія як рефлексія духу. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – С. 23–44.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Матеріали з філософії
philosophy.com.ua
2. Електронна бібліотека філософської літератури
platonanet.org.ua/
3. Internet Encyclopedia of Philosophy
www.iep.utm.edu/
4. Stanford Encyclopedia of Philosophy.
plato.stanford.edu/
5. The University of Iowa Libraries' guide to Cultural studies resources.
<http://www.lib.uiowa.edu/>